

**BRAYL SISTEMASIDAGI BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY
FANLARNI O'QITISHDA INTERFAOL USLUBLARDAN
FOYDALANISH**

Sharofat Baxtiyorovna

O'zbekiston-finlandiya pedagogika instituti magistranti

***Annotatsiya:** Ushbu maqola, Brayl sistemasidagi boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usullarni qo'llashning ahamiyatini va samaradorligini ko'rib chiqadi. Maqola interfaol usullar, ularning afzalliklari va o'qitishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan konkret misollarni taqdim etadi. Tajribalar, guruhli ishlash, o'yinlar va multimedia vositalaridan foydalanish kabi interfaol usullar o'quvchilarning qiziqishini oshirib, mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.*

Shuningdek, maqola o'qituvchilar uchun tavsiyalarni, shuningdek, interfaol yondashuvlarni ta'lim jarayonida qanday amalga oshirish mumkinligini ko'rsatadi. Natijada, ushbu maqola, ta'lim sifatini oshirish va Brayl sistemasida o'quvchilarning imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan muhim yondashuvlarni o'rganish uchun qiziqarli manba bo'lib xizmat qiladi.

Kirish

Brayl sistemasida ta'lim jarayoni, maxsus ehtiyojlarga ega bolalar uchun muayyan qiyinchiliklar va o'ziga xos yondashuvlarni talab etadi. Tabiiy fanlar, masalan, biologiya, kimyo va fizika, o'quvchilarning qiziqishini oshirish va ilmiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada, boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usullarni qo'llash, ulardan qanday foydalanish va ularning samaradorligi haqida batafsil ko'rib chiqamiz.

Interfaol usullar — bu o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faol jalb etadigan metodlar bo'lib, ular turli shakllarda ifodalangan. Ushbu usullarni qo'llashning asosiy afzalliklari quyidagilardir:

O'quvchilar qiziqishini oshirish: Interfaol usullar dars jarayonini

qiziqarli va dinamik qiladi, o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi. O'quvchilar o'zlarini darsning faol ishtirokchisi sifatida his qilishadi, bu esa ularning motivatsiyasini oshiradi. Mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirish: Interfaol usullar o'quvchilarga mustaqil fikrlash va ijodiy yechimlar topishga imkon beradi. O'quvchilar turli vaziyatlarda o'z fikrlarini erkin ifodalash va baham ko'rishga o'rganadilar.

Muloqot va hamkorlik: O'quvchilar o'rtasidagi guruhli faoliyatlar orqali muloqot va hamkorlikni kuchaytiradi. Bu jarayon, o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va ularning o'zaro fikr almashishlariga imkon yaratadi.

Amaliy bilimlarni qo'llash: Interfaol usullar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi, bu esa o'z navbatida bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usullar

Tajribalar va amaliy mashg'ulotlar: O'quvchilarga oddiy tajribalar o'tkazish orqali tabiiy fanlarning asosiy qonuniyatlarini ko'rsatish. Masalan, suvning holatlari, kimyoviy reaksiyalar yoki biologik jarayonlarni ko'rsatish uchun tajribalar o'tkazish. O'quvchilar tajriba jarayonida kuzatuvchi sifatida ishtirok etadilar va natijalarni muhokama qilish orqali bilimlarini mustahkamlashadi.

Guruhli ishlash: O'quvchilarni kichik guruhlarga bo'lib, ma'lum bir muammoni yechishga undash. Misol uchun, oziq-ovqat zanjirini o'rganish jarayonida har bir guruhga turli organizmlarni berish va ularning oziq-ovqat zanjiridagi o'rnini tadqiq qilish. Bu usul, o'quvchilarning bir-biriga yordam berishi va muammoni birgalikda hal qilishiga imkon beradi.

O'yinlar va simulyatsiyalar: Tabiiy fanlarni o'rgatishda o'yinlar va simulyatsiyalar yordamida qiziqarli muhit yaratish. Misol uchun, ekologik muammolarni hal qilish o'yinlari orqali o'quvchilar muammolarni chuqurroq anglashadi va yechimlar ishlab chiqadilar. O'yinlar, o'quvchilarga o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Multimedia vositalaridan foydalanish: Video, interaktiv grafikalar va

taqdimotlar yordamida o'quvchilarning ko'rish va eshitish qobiliyatlarini faollashtirish. Misol uchun, biologiya darsida hayvonlar va o'simliklar haqida video ko'rsatish orqali ularning yashash muhitlarini tushuntirish mumkin. Bu, o'quvchilarning vizual va eshitish qobiliyatlariga ta'sir qiladi va bilimlarni osonroq egallashga yordam beradi.

Kreativ loyihalar: O'quvchilarni o'zlarini ifodalash va ijodkorliklarini ko'rsatishga undash. Masalan, o'quvchilar tabiatni himoya qilish bo'yicha loyiha tayyorlashlari mumkin. Bu ularga o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash va muammolarni hal qilishda ijodiy yondashishni rivojlantirish imkonini beradi. Loyiha ishlarida o'quvchilar o'z g'oyalarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan tadqiqot va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Brayl sistemasida tabiiy fanlarni o'qitishda o'qituvchilar quyidagi tavsiyalarga amal qilishlari mumkin:

Differensiyalashgan yondashuv: Har bir o'quvchining o'ziga xos ehtiyojlarini inobatga olib, darslarni shunday tashkil etish. Bu, har bir o'quvchining qobiliyatiga mos keladigan interfaol usullarni tanlashni o'z ichiga oladi.

Feedback berish: O'quvchilarning ishtirokini baholash va ularning ishlari haqida ijobiy va konstruktiv fikr bildirish. O'quvchilar uchun bu, o'zlari haqida ijobiy fikrlarni shakllantirishga yordam beradi.

Innovatsion yondashuv: Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, masalan, onlayn platformalar, interaktiv darslar va boshqa resurslar orqali darslarni qiziqarli va interaktiv qilish.

O'zaro ta'sirni kuchaytirish: O'quvchilar o'rtasidagi muloqotni rag'batlantirish, ularning fikrlarini erkin ifodalashlariga imkon berish.

Ehtiyojlarga moslashtirish: O'quvchilarning individual ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos keladigan interfaol usullarni tanlash.

Misollar:

Suvning holatlari: O'quvchilarga muzning erishi, suvning qaynatilishi va bug'lanishi jarayonlarini kuzatish imkonini beradigan tajribalar. Ushbu tajribalar davomida o'quvchilar turli holatlarni o'rganadilar, tajriba natijalarini muhokama

qilishadi va o'z bilimlarini mustahkamlashadi.

Oziq-ovqat zanjiri: O'quvchilarni turli hayvonlar va o'simliklar roli bilan tanishtirish. Har bir guruhga ma'lum bir organizm berib, ularning oziq-ovqat zanjiridagi o'rnini tadqiq qilish. Natijalarini taqdim etish va bir-biriga baho berish orqali hamkorlikni rivojlantirish. Bu usul, o'quvchilarning muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini kuchaytiradi.

Ekologik muammolar: O'quvchilarga ekologik muammolar haqida ma'lumot berish va ularni hal qilish bo'yicha o'yinlar o'ynatish. Masalan, "Yashil shahar" o'yini, unda o'quvchilar ekologik muammolarni hal qilish uchun strategiyalar ishlab chiqadilar. Bu jarayon o'quvchilarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Hayvonlar va o'simliklar simulyatsiyasi: O'quvchilarni hayvonlar va o'simliklar o'rtasidagi munosabatlarni tushunishga yordam beradigan simulyatsiyalar o'tkazish. O'quvchilar bir-birlarini rol o'ynash orqali tabiatdagi interaktiv jarayonlarni tajribadan o'tkazadilar.

Xulosa

Brayl sistemasida tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usullarni qo'llash, o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va qiziqishini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu usullar o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va hamkorlikni kuchaytiradi. Tajribalar, guruhli ishlash, o'yinlar va multimedia vositalaridan foydalanish, darslarni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Shuningdek, o'qituvchilar uchun innovatsion yondashuvlar va differensiyalashgan ta'lim usullarini qo'llash, har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini inobatga olib, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Natijada, o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham egallab, kelajakda ilmiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Umuman olganda, interfaol usullarni qo'llash, o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularni kelajakda faol va ijodkor shaxslar sifatida tarbiyalashda katta rol o'ynaydi. Bu yondashuv, Brayl sistemasida ta'lim jarayonini yaxshilash va o'quvchilarning imkoniyatlarini kengaytirish uchun

zarurdir. O'qituvchilar, interfaol usullarni samarali qo'llash orqali o'quvchilarni muvaffaqiyatga erishishlari uchun kuchli asos yaratadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Kuznetsova, N. (2020). "Innovative Teaching Methods for Special Education." *Journal of Special Education Research*, 15(3), 45-60.

Hassan, A., & Al-Zoubi, S. (2019). "Interactive Teaching Strategies in Science Education." *International Journal of Science Education*, 41(5), 674-691.

Davlatov, I. (2021). "Tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol usullarni qo'llash." *O'zbekiston ta'limi*, 3(1), 12-19.

Sadikov, M. (2022). "Using Multimedia Tools in Teaching Natural Sciences." *Pedagogical Innovations Journal*, 10(2), 88-96.

Murodov, R. (2023). "Differensiyalashgan ta'lim: Yondashuvlar va amaliyot." *Ta'lim va Innovatsiyalar*, 8(4), 35-44.

Yusufov, E. (2020). "Brayl sistemasida o'qitish: Muammolar va yechimlar." *O'qituvchi va O'quvchi*, 7(3), 25-30.

Gafurova, L. (2019). "O'ziga xos bolalar uchun ta'lim metodlari." *Ta'lim va Rivojlanish*, 6(2), 50-58.